

" ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אותו, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות: אלה תולדות השמים בהבראם ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים: וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ, וכל עשב השדה טרם יצמח, כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ, ואדם אין לעבוד את האדמה: [בראשית ב: א-ד]

קודם שנברא העולם

העולם טרם נברא לא אור ולא חושך לא מים, ולא שמים, ולא ים, לא חיה ולא בהמה, ואף לא האדם. ומי קדם לכל אלו? התקעי' דורות לפני שנברא העולם ברא הקב"ה את התורה: היא נכתבה באש שחורה ע"ג אש לבנה והיתה קשורה בזרועו של הקב"ה. ומשעלה במחשבתו של הבורא לברא את העולם, התיעץ עם התורה. אמרה לו תורה: "רבוץ העולמים אם אין צבא ואין מחנה למלך - על מי ימלוך? וכשאין עם שמשבח את המלך היכן כבודו?" שמע הקב"ה והחליט לברא את העולם. וכך ברא ה' את העולם בנהג שבעולם, כאשר מלך בשר ודם עומד לבנות לעצמו ארמון שואל הוא בעצת האמן (המהנדס), וזה מסתכל בשרטוטיו ובתרשימו לראות כיצד יבנה את חדריו ופרוזדורו של הארמון. כך עשה הקב"ה הביט בתורה כמו בתרשים וברא את העולם. אז אמרה התורה: "בי ברא אלוקים שמים וארץ"

בריאת האדם בדרך של שלום מדרש רבנא בראשית פרשה יב' לוח ה'

"כל מה שאתה רואה, תולדות שמים וארץ הם, שנאמר: "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ" [א,א]¹ בשני ברא מן העליונים: שנאמר "ויאמר אלקים יהי רקיע" בשלישי ברא מן התחתונים: "ויאמר אלקים תדשא הארץ ברביעי ברא מן העליונים: "ויאמר אלקים יהי מארת" בחמישי ברא מן התחתונים: "ויאמר אלקים ישרצו המים בשישי בא לבראת את האדם, אמר: אם אני בורא אותו מן העליונים עכשיו העליונים רבים² על התחתונים בריה אחת ואין שלום בעולם: ואם אני בורא אותו מן התחתונים, עכשיו התחתונים רבים על העליונים בריה אחת ואין שלום בעולם, אלא הרי אני בורא אותו מן העליונים ומן התחתונים בשביל שלום זהו שכתוב: "ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה" מן התחתונים. "ויפח באפיו נשמת חיים" מן העליונים.

1 "בראשי ברא.." - ביום הראשון נברא העולם מן העליונים - שמים: מן התחתונים - ארץ: 2 "עכשיו העליונים רבים" - יש בריאה יותר לעליונים (מלשון רוב)

תורת הבריאה היא תורת חינוך, תורה המלמדת אותנו כיצד לנהוג כלפי חבירו. מתוך מעשי בראשית לימדנו הקב"ה דרכיו. המדרש מתאר בכל יום את הבריאה שנוצרה מעליונים או מתחתונים, אולם בבריאת האדם עמד הקב"ה בפני בעיה חמורה: בעית שיווי משקל בין שני עולמות, עולם עליונים ועולם תחתונים. הפרת שיווי המשקל פירושה סיכון שלום העולם, וה' הציל את שלום העולם ע"י שברא את האדם מן העליונים ומן התחתונים. אם אין שלום בעולם אין לו יכולת קיום וע"כ הבסיס לבנית עולמו של הקב"ה הוא השלום. אותו תפקיד קשה ואחראי הוטל גם על האדם: לשמור על השלום בין שני יסודות רוח וחומר. האדם בנוי מחומר {הגוף} ומרוח {הנשמה} ואין לגוף יתרון על הרוח או הפוך, שניהם שווים, שקולים זה כזה, השלום ווהרמוניה בגופו של האדם וביכולתו לשמור על איזון בין הרוח לבין הגוף. הם גם ההצלחה לחיי שלום ומשם גם הדרך המובילה את האדם לשלום בין אדם לחבירו.

מבנה המדרש

יום ראשון	"בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ.."	מן העליונים ומן התחתונים.
יום שני	"ויאמר אלוקים יהי רקיע בתוך המים..."	מן העליונים.
יום שלישי	"ויאמר אלוקים תדשא הארץ עשב מזריע זרע.."	מן התחתונים.
יום רביעי	"ויאמר אלוקים יהי מאורות ברקיע השמים.."	מן העליונים.
יום חמישי	"ויאמר אלוקים ישרצו המים שרץ נפש חיה.."	מן התחתונים.

אלא הרי אני בורא אותו מן העליונים ומן התחתונים

בשביל שלום

" ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים : ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם : ויאמרו איש אל רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה לשרפה ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה לחמר : ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ. "

[נח ט : א - ט

גדול השלום ושנואה המחלוקת

מדרש רבא נח פרשק לחי חות י

רבי אלעזר
בן פדת

אמורא
בדור השני
היה מפורסם
כגדול בהלכה
וגם היה בעל
אגדה מצוין
ודרשן מעולה.
רבו היה ר' יוחנן
מסופר עליו
שהיה עני ולא
רצה לקבל
מתנות.
תמיד גינה את
המידות הרעות,
ליצנות, ניבול פה,
וחיבב את המידות
הטובות ועל הכל
את מידת השלום.
לפי מאמרו במסכת
ברכות כתב להרבות
שלום בעולם.
בתפילתו הקצרה
היה מבקש " אהבה
אחוה ושלום ורעות
אהבתו לארץ
ישראל היתה
נפלאה והיה אומר
" כל הדר בא"י
שרוי בלא עוון.
מאושר היה
שזכה לעלות
לארץ ישראל.

" אמר ר' אלעזר אי זו קשה¹
זה שאומר למלך : " או אני או אתה בפלטין "²,
או זה שאומר למלך: "אני בפלטין ולא אתה?"
בודאי זו קשה שאומר למלך : אני בפלטין ולא אתה.
כך דור המבול אמרו³ "מה שדי , כי נעבדנו " ? {איוב}
דור הפלגה אמרו⁴ : לא כל הימנו לברוא לו את העליונים
וליתן לנו את התחתונים , אלא בואו ונעשה לנו מגדל
ונשים עבודה זרה בראשו ונתן חרב בידה ותהי נראית
כאילו עושה עמו מלחמה.
אותם של דור המבול לא נשתירה מהם פליטה⁵.
ואלו של דור הפלגה נשתירה מהם פליטה .
אלא דור המבול , על ידי שהיו שטופים בגזל ...
לפיכך לא נשתירה מהם פליטה.
אבל אלו {דור הפלגה} על ידי שהיו אוהבים זה את זה שנאמר
" ויהי כל הארץ שפה אחת " , לפיכך נשתירה מהם פליטה.
רבי אומר גדול השלום שאפילו ישראל עובדים עבודה זרה
ושלום ביניהם , אמר המקום {הקב"ה} :
כביכול⁶ איני יכול לשלוט בהם , כיון ששלום ביניהם ... אבל
משנחלקו מה הוא אומר ? "חלק לבם עתה יאשמו " ⁷
הא למדת גדול השלום ושנואה המחלוקת."

1 " אי זו קשה " - מה האמירה הקשה יותר.
2 " בפלטין " - ארמון
3 " כך דור המבול אמרו " - אנחנו בעולם ולא אתה .
4 " דור הפלגה אמרו ' - אנחנו או אתה בעולם .
5 " פליטה " - שריד , שארית.
6 " כביכול " - כאילו אפשר לומר דבר זה.
7 הפסוק הראשון מאיוב כא . טו.
8 הפסוק השני מהושע י . ב .

דור המבול ודור הפלגה הכריזו מלחמה על ה' ושניהם נענשו, המדרש מתמודד עם הקושי מדוע בדור הפלגה נענשו בעונש קל בעוד דור המבול נענש במיתה? תשובה לשאלה זו נותנת האגדה, אולם המדרש מתחיל במשל כדי להבליט את הצד הטראגי של דמויות הסיפור, דור הפלגה ודור המבול. דור המבול שקע בחטאים של עבודה זרה, גילוי עריות, אבל החטא שגזר את דינם היה הגזל, כשאתה גוזל מחבריך אין אחדות בעם, אין שלום, וכשאתה שלום, אין צורך בקיום העולם, כי עולם [חברה] לא יכול להיות קיים כשורת ביניהם שנאה "ואדם לאדם זאב".

החרבת העולם לא היתה קלה לקב"ה, הכתוב מציין "ויתעצב אל לבו" והמדרש מרחיב "רבי יהושוע בן לוי: שבעה ימים נתאבל הקדוש ברוך הוא על עולמו קודם שלא יביא מבול לעולם".

הקב"ה נתן לדור המבול הזדמנות לחזור בתשובה אולם הם לא ניצלו זאת ובכל זאת המשיכו במעשיהם ולבסוף בא המבול. לעומת זאת דור הפלגה הצליח לשרוד למרות שעבדו עבודה זרה וכדו' בגלל "ויהי כל הארץ שפה אחת" היכולת של העם להיות ביחד "אחדות", שלום בין איש לאיש היא זאת שהצילה את אנשי דור הפלגה. "השלום" הצליח לבטל את גזר הדין ואכן המדרש מרחיב "כיוון ששלום ביניהם אין אני יכול לשלוט בהם" כוחו של השלום גדול מאד.

"אמר ר' יודן בן יוסף גדול שלום ששמו של הקב"ה נקרא שלום, שנאמר: ויקרא לו: ה' שלום [שופטים ו, כד] (במדבר רבה ט: ט) ולבסוף המדרש משאיר אותנו עם מסר חשוב, גדול השלום ושנואה המחלוקת"

מבנה המדרש

שאלת רבי אלעזר: אי זו קשה? מה האמירה הקשה יותר,

זה שאומר למלך: "או אני או אתה בפלטין" או זה שאומר למלך: אני בפלטין ולא אתה.

זה שאומר למלך: או אני בארמון או אתה בארמון, { אין מקום } או זה שאומר למלך: אני בארמון ולא אתה.

כך דור הפלגה אמרו: "כל הימנו לברא לו את העליונים ולתן לנו את התחתונים" כך דור המבול אמרו: "מה שדי כי נעבדנו"

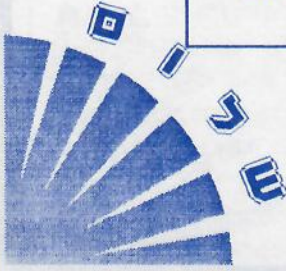
נעשו נעמו מלחמה ומי שינצח ישאר בעולם. או אתה או אנחנו. הם קבעו: אנחנו נשלוט בעולם ולא אתה.

נשארה פליטה מהם כי! לא נשארו חיים בעולם.

ע"י שהיו אוהבים זה את זה. ע"י שהיו שטופים בגזל גזלו אחד את השני ולא שררו ביניהם אהבה ואחדות.

הא למדת!

גדול השלום ושנואה המחלוקת

” ויאמר אלהים אל אברהם :.....
 ואת בריתי אקים את - יצחק אשר תלד לך שרה
 למועד הזה בשנה האחרת:
 ויכל לדבר אתו , ויעל אלהים מעל אברהם :
 בראשית יז : טו' - כג

הנפרד מחבירו נפרד בשלום

מדרש רבא לך לך פרעה מז' חות ר'

”ויכל לדבר אתו ויעל אלהים מעל אברהם”

שנוי¹: הַנְּפֹטֵר מִחֲבִירוֹ, בֵּין גְּדוֹל בֵּין קָטָן ,
 צָרִיךְ לִיטוֹל מִמֶּנּוּ רְשׁוּת . מִמֵּי אֵתָה לְמַד ? מֵאַבְרָהָם . פֶּעַם אַחַת
 הָיָה אַבְרָהָם מְדַבֵּר עִם הַקַּב"ה , בָּאוּ מִלֵּאכֵי הַשֶּׁרֶת לְדַבֵּר עִמּוֹ . אָמַר
 לָהֶם: נִפְטֹר מִן הַשְּׂכִינָה , שֶׁהִיא גְּדוֹלָה מֵכֶּם , תַּחֲלִילָה , וְאַחַר כֵּךְ אֲנִי
 מְדַבֵּר עִמָּכֶם .

כִּיּוֹן שֶׁדָּבַר עִם הַקַּב"ה כֹּל צָרְכּוֹ,³ אָמַר לִפְנֵיו :
 רְבוֹן הָעוֹלָמִים , צָרִיךְ אֲנִי לְדַבֵּר⁴ .
 אָמַר לוֹ : אֶפְטֹר בְּ שְׁלוֹם⁵ . זֶהוּ שִׁכְתוֹב :
 ”וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם” .

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ הָאֲבוֹת הֵם הַמְרַכְבֵּה,⁶
 שֶׁנֶּאֱמַר ” וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם” .

1 "שנוי - למדנו .

2 "הנפטר - הנפרד (מחבירו)

3 "כל צרכו" - כל בקשותיו

4 "צריך אני לדבר" - צריך אני לדבר עם המלאכים.

(שבאו לבשרו על הולדת בנו יצחק)

5 "אפטר בשלום" - מכאן למדו שאדם הנפרד מחבירו

צריך רשות להפרד ממנו ונפרד בשאלת שלום.

6 "מרכבה" - הכוונה לכמו המרכבה שראה יחזקאל שעליהם

נישא השמימה.

ריש לקיש
 ר' שמעון בן לקיש
 מגדולי אמוראי
 ארץ ישראל
 בדור השני.
 בגלל מצבו
 הכלכלי הקשה
 מכר את עצמו
 לגלדיאטורים
 המתגוששים
 בזירת קרב
 עם חיות טרף
 לעיני הקהל.
 לבסוף נפגש
 עם ר' יוחנן והוא
 החזירו למוטב
 ולימדו תורה.
 מסופר על
 ריש לקיש
 שבזמן לימודו
 נאמר עליו
 שהיה עוקר
 הרים וטוחנן
 זה בזה .
 האגדה מספרת
 שריש לקיש
 צם שלוש
 מאות צומות,
 כדי שיזכה
 לראות פני
 ר' חייא
 בחלום .
 לפי האגדה
 ידועה
 סיבת מותו
 של ריש לקיש
 שבשעת ויכוח
 עם ר' יוחנן
 על כלי הנשק,
 הסייף והסכין ,
 הזכיר לפניו
 ר' יוחנן
 את עברו ,
 מתוך עלבון
 ועגמת נפש
 נפטר ריש לקיש ,
 ור' יוחנן שנתחרט
 על פליטת פיו,
 קרע בגדיו ובכה
 עד שנפטר גם הוא.

אברהם אבינו מזמין אותנו לאוהלו , כדי ללמדנו פרק בדרך ארץ , בהתנהגות בין אדם לחבירו . כשאדם מדבר עם חבירו אינו יכול להפסיק פתאום את השיחה וללכת, אלא צריך לבקש רשות מחבירו לפני שנפרד ממנו , הרעיון בבקשת רשות כאשר נפרדים היא לסיים את השיחה בצורה יפה וכך שני הצדדים נפרדים בשלום , אולם אם אדם נפרד מחבירו ללא רשות והולך "סתם כך" חושב חבירו שמה יש לו משהו כלפי , אולי כועס עלי , ומתוך שאינו מבין את מעשי חבירו יכול להגיע לשנאת חבירו , על כן המדרש מספר לנו שאברהם והקב"ה משוחחים ובאמצע השיחה הגיעו אל אברהם אורחים , מלאכי השרת , האם אברהם ניגש אליהם מיד ועזב את הקב"ה , לא ! אלא אמר להם : "נפטר {נפרד} מן השכינה { הקב"ה } שהיא גדולה ואחר כך מתפנה אני אליכם" . ולקראת סיום השיחה עם הקב"ה מבקש אברהם רשות ממנו לסיים ולגשת לאורחיו, מכאן אמר לו הקב"ה " אפטר בשלום " ואברהם נפרד מה' בשלום .

מבנה המדרש

" ויכל לדבר אתו ויעל אלקים מעל אברהם "

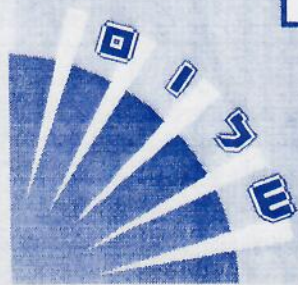
{ שנוי } למדנו:

" הנפטר מחבירו , בין גדול בין קטן צריך ליטול ממנו רשות "

ממי אתה למד?

מאברהם , "כיוון שדבר {אברהם} עם הקב"ה כל צרכו", אמר לפניו: צריך אני לגשת לאורחי אמר לו: "

הפטר { הפרד } בשלום

” ויהי בעת ההיא ויאמר אבימלך ופיכל שר צבאו אל אברהם לאמר, אלהים עמך בכל אשר אתה עושה : ועתה השבעה לי באלהים .....: ויאמר אברהם אנכי אֶשְׁבַע: והוכח אברהם את אבימלך על אודות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך: ” (בראשית כא': כב'- כה':)

ר יוסי בר חנינא

אמורא
מארץ ישראל
מהדור השני.
בן דודו של ר' יוחנן והיה מתלמידיו.
עמד ביחסים קרובים עם ריש לקיש.
למרות גדולתו בהלכה עסק הרבה גם באגדה, היה דרשן מצוין, הוא היה אומר "כל מי שאומר דברי תורה ברבים ואינן ערבים על שומעיהן כדבש, נוח לו שלא אמרו. היה מוכיח את הקהל בדברי תוכחה הנאמרים מתוך אהבה. והיה בטוח כי "התוכחה מביאה לידי אהבה" הוא אמר על ישראל הנמצאים עם אומות העולם "משל לזאב שצמא למים ופרשו לו מצודה על פי המעיין אמר אם ארד לשתות הריני ניצוד ואם לא הריני מת בצמא.

מדרש רבא וירח פרסה נד' חות ב'

תוכחה מביאה לידי שלום.

” והוכח אברהם את אבימלך... ”
אמר ר' יוסי בן חנינא :
התוכחה¹ מביאה לידי אהבה,
שנאמר : ” הוכח לחכם ויאהבך ” [משלי ט, ח]
היא דעתו של ר' יוסי בן חנינא, שאמר:
כל אהבה, שאין עמה תוכחה, אינה אהבה.
אמר ריש לקיש :
תוכחה מביאה לידי שלום²,
שנאמר : ” והוכח אברהם את אבימלך ”,
היא דעתו של ריש לקיש, שאמר :
כל שלום שאין עמו תוכחה, אינו שלום

1 " תוכחה " - דברי מוסר, דברי נזיפה .
" תוכחה ... " - התוכחה דוחת דברי שנאה ומקימת את אהבה והשלום.
2 " מביאה לידי שלום " - על ידי זה כרתו ברית שלום אבימלך ואברהם.
● על דמותו של ריש לקיש עיין פרשת לך לך .

המדרש מלמד אותנו פרק מהנהגות האדם בתוך החברה .
 עבדי אבימלך גזלו את בארו של אברהם אבימלך ,
 ואברהם רואה לנכון להוכיח את אבימלך , אינו מעונין
 " להשתיק את הסיפור " אברהם יודע שאם יוכיח את
 אבימלך , הוא ישמור על קשר האהבה בניהם ,
 מניעת התוכחה תגרום דוקא לשנאה , משום שכל צד
 ישמור את הדברים הרעים שלו בתוך לבו אולם כשאתה
 מוציא את הדברים החוצה הרי הם מתלבנים ומתבררים
 וכל צד מבין את חברו ומתוך כך יגיעו לאהבה .
 לכן אברהם מלמדנו כשאתה מוכיח את חבריך סימן
 שאתה אוהבו . וכך הפסוק במשלי "הוכח לחכם ויאהבך "
 כשאתה מוכיח את חבריך הרי הוא יאהב אותך ,
 משום שהוא יודע שאתה בא לעזור לו ולהשיבו למוטב .
 מובא במסכת שבת " לא חרבה ירושלים אלא בשביל
 שלא הוכיחו זה את זה " וידוע שירושלים חרבה גם בגלל
 שנאת חינם, הרי לנו התוצאה כשאדם לא מוכיח את חברו
 הרי לבסוף יש שנאה בניהם .
 והמדרש ממשיך ומביא את דעתו של ריש לקיש ,
 ריש לקיש אינו בא לחלוק על ר' יוסי ש "תוכחה מביאה
 לידי אהבה " אלא בא להוסיף על דבריו שתוכחה מביאה
 גם לידי שלום כי על ידי שאחד מוכיח את השני שוררת
 אהבה אבל גם שלום יהיה בניהם .

"...ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה , וינחם יצחק אחרי אמו:
 ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה : ותלד לו את זמרון
 ואת יקשן ואת מדן ....ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק :
 .....ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה :.....
 { בראשית כה: א-ז }

רבי עקיבא

גדול התנאים
 שהיה למופת
 לכל הדורות.
 ר' עקיבא היה
 עם הארץ עד
 גיל מבוגר ,
 ורק בכוחו
 ובעזרת רחל
 אשתו הגיע
 למדרגה הגבוה
 ביותר .
 ר' עקיבא הקיף
 את כל מקצעות
 התורה : מדרש,
 הלכה , אגדה
 ואף בחכמת
 הנסתר .
 ר' עקיבא ראה
 את בר כוכבא
 כמשיח אמת.
 היו לו עשרים
 וארבע אלף
 תלמידים אולם
 כולם מתו.
 ר' עקיבא מת
 על קדושת השם
 בגלל שלמד
 תורה ברבים
 למרות האיסור
 של הרומאים
 ובעקבות זה
 נענש וסרקו
 אותו במסרקות
 ברזל ומת כשאמר
 שמע ישראל ה'..
 מתורתו:
 "ואהבת לרעך
 כמוך זה כלל
 גדול בתורה"

תלמוד תורה בכל זמן מדרש רבא מ"י שרי פרטי סא' לז"ב ג'

" ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה " ¹
 ..... ר' ישמעאל ור' עקיבא "
 ר' ישמעאל אומר: אם למדת תורה בנערותך , למוד תורה
 בזקנותך ², שאין אתה יודע איזה מהם מתקיים לך הזה
 או זה, "ואם שניהם טובים כאחד " .
 רבי עקיבא אומר : אם היו לך תלמידים בנערותך ,
 עשה לך תלמידים בזקנותך , שאין אתה יודע איזה מהם
 מתקיים לך הזה או זה " ואם שניהם כאחד טובים " .
 שנים עשר אלף זוגות תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת ועד
 אנטיפטריס ³ וכולם בפרק אחד מתו ⁴ ? שהיתה עיניהם צרה
 אלו באלו . ובסוף העמיד שבעה :
 ר' מאיר ור' יהודה , ר' יוסי ור' שמעון ור' אלעזר בן שמוע
 ור' יוחנן הסנדלר ור' אליעזר בן יעקב . ויש אומרים .....
 אמר להם: בני הראשונים לא מתו אלא שהיתה
 עיניהם צרה אלו באלו ⁵,
 תנו דעתכם שלא תעשו כמעשיהם .
 עמדו ומלאו כל הארץ תורה .

1 " ויוסף אברהם " - אברהם לאחר מות שרה לוקח אשה נוספת
 ושמה הגר , המדרש בא ללמד גם כשאדם
 זקן יכול לעשות זכויות נוספות .
 2 "למוד תורה בזקנותך " - אדם מצווה ללמוד תורה גם כשהוא
 מבוגר ולא רק כשצעיר , כי אי אפשר לדעת
 מה הטוב האם הלימוד כשצעירים
 או כשמבוגרים או שניהם יחד .
 3 " מגבת ועד אנטיפטריס " - מדרום הארץ ועד גבול הצפון
 של יהודה (על יד ראש העין)
 4 " בפרק אחד מתו " - בתקופה אחת בין פסח לשבועות
 5 " שהיתה עיניהם צרה או באלו " - שהיו שונאים זה את זה .

המדרש פותח במחויבות האדם להתמיד בתורה, במעשים טובים וקיום המצוות לא רק בצעירותו כשעוד יש לו כוח אלא גם בזקנותו כשכבר זקן, אל יחשוב כעת אני פטור מן המצוות משום שיתכן שדוקא אותם המצוות שעשה לעת זקנותו הם שיצילוהו ואולי אף שניהם, מעשים שעשה בצעירותו ומעשים שעשה בזקנותו. המדרש מרחיב בענין ומביא אותנו לדמות המיוחדת, דמותו של רבי עקיבא שהיה אהוב על הבריות וקבע כללים בתורה, "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה" ואכן אצל רבי עקיבא קורה המציאות שתלמידיו אינם מכבדים זה את זה אינם נותנים כבוד, פגיעה במוסר זה היא פגיעה בשלום בין חברים וידוע ש"לעולם" אין קיום כאשר אין שלום ועל כן ענשם היה שמתו כולם.

ואולם לסוף ימיו של רבי עקיבא העמיד שבעה תלמידים אבל כוחם היה גדול מכל אותם תלמידים שמתו, כי הם עשו את ההפוך הרבו שלום בעולם הרבו באהבת הבריות ומתוך הם מלאו את כל הארץ תורה.

"זה כלל גדול בתורה"- שעל ידי השלום מקימים ישראל את התורה. [מתוך תו"כ קדושים ד' יב]

” ויאמר אליו יצחק אביו , גשה נא ושקה לי בני :
 ויגש וישק לו ....ויברכהו , ויאמר :....
 ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ,
 ורב דגן ותירוש : יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים ,
 הווי גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמך ...:” (בראשית כז: כו')

ר' ברכיה

מגדולי חכמי
 האגדה בא"י.
 הדור הרביעי
 לאמוראים.
 ר' ברכיה
 מכונה כמה
 פעמים בתואר
 " הכהן "
 אביו הוא
 רבי חייא .
 הוא היה מעורר
 את העם לתורה
 ולגמילות חסד.
 אמר " אפילו כל
 העולם כולו אינו
 שווה לדבר אחד
 של תורה "
 הרבה להתאונן
 על מצבה הקשה
 של כנסת ישראל
 בזמנו, תחת
 שלטון רומי .
 מתרעם על
 עיכוב הגאולה
 ותובע את גאולת
 עם ישראל.

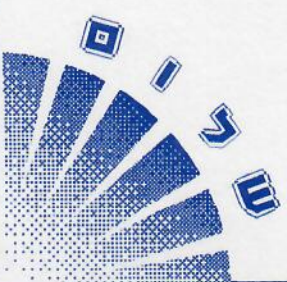
עם ישראל עושה שלום בין ה' לעולם. מדרש רבא תולדות פרשה סו' חות ב'

” ויתן לך האלהים מטל השמים ... ”
 ר' ברכיה פתח :

שובי , שובי , השולמית , שובי שובי ונחזה בך " [שה"ש]
 ארבע פעמים כתוב " שובי " כנגד ארבע מלכויות¹,
 שישראל נכנסים לתוכן ב **שְׁלוֹם** ויוצאים ב**שְׁלוֹם**
 "השולמית" - אומה ששלום חי העולמים מתנהג בה מאוהל לאוהל.²
 "השולמית" - אומה שמסימים לה שלום³ בכל יום שנאמר
 " וישם לך שלום "
 "השולמית" - אומה ששלום העולמים דר בתוכה⁴ שנאמר
 " ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם "
 "השולמית" - אומה שאני עתיד לנטות אליה שלום⁵ שנאמר
 " הנני נוטה אליה כנהר שלום "

רבי שמואל בן תנחום ור' חנין בן ברכיה בשם ר' אידי:
 אומה שעשת **שְׁלוֹם** ביני ובין עולמי⁶,
 שאלולי היא היתי מחריב את עולמי .

1 "ארבע מלכויות" - בבל, מדי, יון, אדום.
 2 "מתנהג בה מאוהל לאוהל" - ממשכן למשכן [גלגל, שילה, נוב, גבעון]
 3 "שמסימים לה שלום" - הכהנים מסימים [גומרים] ברכתם [ברכת הכהנים]
 4 "ששלום העולמים דר בתוכה" - בנין המקדש מקדש שלמה, מקדש עזרא ונחמיה.
 5 "שאני עתיד" - שעתיד ה' להשרות שלום לעם ישראל בשפע כמו שפע מימיו של הנהר.
 6 "שעשת שלום ביני ובין עולמי" - עם ישראל הוא העם שבזכותו עומד העולם והוא דואג לשלום בין הקב"ה לבין היקום.

יצחק מברך את יעקב, ברכתו היא שמזרעו תהיה אומה מיוחדת, אומה שבזכותה העולם קיים. ואכן המדרש בשם ר' ברכיה פותח מפסוק בשיר השירים. פסוק זה מובא בהתייחסות של ה' לישראל [בהקשר לפרק] משבח ה' את עם ישראל שאין בכל אומות עולם, אומה נאה כמותה - "אחת היא יונתי תמתי".... [שה"ש] "אל גינת אגוז" כינוי לבית המקדש ובסיום הפרק אומרת כנסת ישראל בתלונה על שלא נשמרה מן החטא והביאה את עצמה תחת שעבוד אומות העולם וכעת מובנת הפתיחה "שובי שובי השולמית" ישראל צריכים לחזור אל אביהם שבשמים ואכן ברכת יצחק כאשר אתם "ישראל" עושים רצונו של מקום הרי אתם שולטים, וכשלא אומות העולם שולטים בכם. והמדרש מספר על אותם מלכויות ששולטות בעם ישראל, בבל, מדי, יון, אדום, ובכל זאת עם ישראל יוצא מהם בשלום בגלל השלום שיש בעם ישראל. והוא: "שובי שובי השולמית" - שולמית מלשון שלום. אומה ששלום חי העולמים בה, אומה שמסימים לה שלום, אומה ששלום העולמים דר בתוכה, אומה שאני עתיד לנטות אליה שלום. ומסיים המדרש בדברי רב שמואל שבא להרחיב ולאמר לנו קיומו של העולם הוא בזכות עם ישראל שהוא עושה שלום בינו לבין העולם, "שאלולי היא הייתי מחריב את עולמי"

" וישא יעקב רגליו , וילך ארצה בני קדם : וירא והנה באר בשדה ... והאבן גדולה על פי הבאר : ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר למקומה : ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור ויאמרו ידענו : ויאמר להם השלום לו, ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עם הצאן : בראשית כט: א' - ו'

בזכותה של רחל אמנו

מדרש רבא וילא פרסה ע' חות י'

רחל אמנו

כוחה של רחל הוא בהשראת השלום . המדרש ציין שהרועים ישונו לביתם מבלי שיפגעו בזכות רחל אשת השלום . ומתוך כך ראויה היא זאת לבקש את עת השלום על בניה הבאים מן הגלות בעולם . רחל היא האם של עם ישראל . רחל היא הדמות שאליה הכל באים על מנת לשפוך את לבם . רחל היא סמל של "בת ירושלים" של ציון .

ו"יאמר להם יעקב: אחי, מאין אתם? ויאמרו: מחרן .."
 • ר' יוסי בן חנינא פתר המקראות בגלות 1:
 "ו"יאמר להם יעקב וגו' ויאמרו: מחרן אנחנו" -
 מחרונו² של הקב"ה אנו בורחים.
 "ו"יאמר להם הידעתם את - לבן, בן נחור?
 הידעתם את מי שעתיד ללבן³ עוונותיכם כשלג?
 " ו"יאמר להם: ה' שלום לו! ויאמרו: שלום!?"
 באי זו זכות⁴? " והנה רחל בתו באה עם הצאן"
 זהו שכתוב: " כה אמר ה' קול ברמה נשמע, נהי בני תמרורים,
 רחל מבכה על בניה ..... כה אמר ה': מנעי קולך מבכי ועיניך
 מדמעה, כי יש שכר לפעולתך נאם ה', ושבנו מארץ אויב: ויש
 תקוה לאחריתך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם " [ירמיה לא': יד- טז]

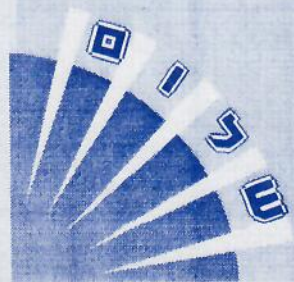
- " ר' יוסי בר חנינא"- עיין פרשת וירא על דמותו.
- 1 " פתר המקראות" - פרש המקראות הפסוקים האלה. ומסביר בהקשר לגלות עם ישראל בגולה.
- 2 " מחרונו של הקב"ה" - מכעסו של ה' אנו בורחים .
- 3 " מי שעתיד ללבן" - מי שעתיד לנקות, לטהר את עוונותיכם כמו השלג שהוא לבן .
- 4 " באיזו זכות" - הוא אמר להם "השלום לו" [בניחותא ולא בשאלה] הקב"ה, שהשלום במעונו, יעשה גם לכם שלום . והם שאלוהו: באיזו זכות? והוא אמר להם בזכות רחל .

יעקב מגלה לרועים שיש כאן אשה שבזכותה אתם תשובו לבתיכם בשלום, ישרור שלום בביתכם, ובזכותה עונותיכם ימחלו. והרועים "שואלים באי זו זכות?" מי היא זאת שמביאה לנו את השלום הזה? והכתוב עונה: "והנה רחל בתו באה עם הצאן" הכל בזכות רחל! מדוע דוקא רחל?

בידוע שיעקב רצה בראשונה לישא את רחל ועבד שבע שנים בשבילה ובמשך שבע השנים היה שולח לה מתנות דרך לבן, ולבן במקום למסרון לרחל מסרון ללאה, ורחל שרואה זאת שותקת אינה מדברת. רחל שתקה בכוונה כי יש פעמים שהשתיקה היא המעלה הטובה, אם היתה מספרת היו נכנסים לעימות וריב יעקב ולבן ובעקבות זאת לא ישרור השלום. רחל חשבה לנכון שהשתיקה כעת יוסיף לה טוב בעתיד למרות שסבלה מזה כעת. רחל משמשת דוגמא מופתית לגבורה עילאית היא מבליגה על פצעי לבה ומקריבה את עצמה למען אחותה והכל כדי שישרור השלום במקום. [על יכולת השתיקה כותב רשב"ג "כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף אלא שתיקה] והיא רחל היחידה שה' שומע לתפילתה ומחזיר את עם ישראל בשלום לארצו. "אותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה: "רבונו של עולם גלוי לפניך שיעקב אהבני ועבד בשבילי לאבא, שבע שנים. וכשהגיע זמן נישואי יעץ אבי, להחליפני באחותי ולא קנאתי בה ולא הוצאתיה לחרפה. ומה אם אני, שאני בשר ודם, לא קנאתי - אתה מלך חי וקים ורחמן, מפני מה קנאת בעבודה זרה, שאין בה ממש והגלית את בני...? מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומם. [ע"פ פתיחתא דאיכה רבתי רמז]

מבנה המדרש: ר' יוסי בר חנינא הסביר:

"מחרונו של הקב"ה אנו בורחים"	..אחי, מאין אתם? ויאמרו מחרן"
הידעתם את מי שעתידי ללבן עונותיכם כשלג?	..הידעתם את לבן בן נחור"
"והנה רחל בתו באה עם הצאן"	..ויאמרו להם: השלום לו? ויאמרו שלום, באי זו זכות?

זהו שכתוב: "כה אמר ה' קול ברמה נשמע... רחל מבכה על בניה... כה אמר ה' מנעי קולך מבכי... כי יש שכר לפעולתך נאם ה' ושבו מארץ אויב..

" וישלח יעקב מלאכים לפניו אל - עשו אחיו , ארצה שעיר שדה אדום : ויצו אתם לאמר , כה תאמרון לאדני לעשו , כה אמר עבדך יעקב , עם לבן גרתי ואחר עד עתה : ויהי לי שור וחמור , צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניך . "

יעקב פונה לשלום לעשיו אחיו

מדרכ רצח וישלח פרסה עכו חות יח

" וישלח יעקב מלאכים " -למה שלח יעקב אצלו שלוחים?¹
 אלא כך אמר : אשלח לו שלוחים , אם יחזור בתשובה?²
 אמר להם : אמרו לו : אל תאמר: יעקב, כדרך³ שיצא מבית אביו , הוא עומד, שנאמר: " כי במקלי עברתי את הירדן "⁴
 " ויצו אותם לאמר " - אמרו לו: [לעשיו]
 אל תאמר , כשיצא מעמך , נטל בידו כלום מתפוסת הבית,⁵
 אלא בשכרי קניתי כל אלו , בכחי , שנאמר: " ועתה הייתי לשני מחנות " .

אותה שעה , שקרא יעקב לעשיו אדוני , אמר לו הקב"ה : אתה השפלת עצמך וקראת לעשו אדוני שמונה פעמים , חייך , אני מעמיד מבניו שמונה מלכים קודם לבניך , שנאמר : " ואלה המלכים , אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך - מלך לבני ישראל " אמר להם: אמרו לו, אם לשלום אתה מתקן⁶ -אני כנגדך:⁷ ואם למלחמה - אני כנגדך .

יש לי גיבורים , בעלי גבורה וזרוע , שאומרים לפני הקב"ה דבר , והוא עושה להם רצונם , שנאמר : " רצון יראיו יעשה " [תהילים קמ"ה, יט.]

- 1 " שלוחים " - שליחים כדי לאמר לעשיו דברי יעקב .
- 2 " אם יחזור בתשובה " - שמא יתן אל דעתו , שלא יוכל לנצחני [שהרי יעקב לא בודד כעת .]
- 3 " כדרך " - כמו , יעקב לא עני כפי שיצא מהבית
- 4 " במקלי עברתי " - כשברחתי יצאתי בלא כלום ובודד, וכעת אני עם משפחתי ועם רכוש .
- 5 " מתפוסת הבית" - רכוש , קנין
- 6 " מתוקן " - מוכן
- 7 " אני כנגדך " - אני אתך לשלום או למלחמה .

רש"י על הפסוק " והיה המחנה הנשאר לפליטה" בהסתמך על המדרש כותב "התקין את עצמו לשלושה דברים: לדורון, לתפילה, ולמלחמה."

רבי שלמה בן יצחקי רש"י

רש"י גדול פרשני של המורה שכתב ומורה שצ"פ נולד בצרפת למשפחה של רבנים . מפעל חייו שלרשי הוא פירוש על התלמוד, בפירושו רואים את רש"י כגאון וחוכם האמת , ובפסקיו רואים בו את הענין וחוכם שלום , דמות חכם חלוקים קדוש עולה מספריו. הפסקים שילחו מבית מדרשו לקהילות צה"ל הוא מחייר " ואתם חנו לבצבס לרדוף שלום . והשלום הוא יגרום לכם לעזר " (תהר"ל סימן כ"ג)

מבין כל האבות זכה יעקב אבינו לחיבה מיוחדת של בעלי האגדה, ואותו הכתירו בתואר "בחיר האבות", כי הוליד י"ב שבטים שלא היה בהם שום דופי. ואכן המדרש מתאר לנו פרק ממשכת חייו, עוד בצעירותו נפרדו דרכיו מעשיו כשהוא רוצה להרגו על נטילת הברכה במרמה מיצחק. יעקב לאחר שנים חוזר אל ארצו, אולם הוא עדיין רוצה לעשות שלום בינו ובין אחיו, וכעת מרגיש יעקב שזה הזמן, אולם הוא לא בטוח שעשיו פניו לשלום, יתכן שעדיין שומר לו טינה ורוצה להרגו על מעשיו, אולם אפשרות זו לא מטרידה את יעקב ולוקח את כל הסיכונים מכין את עצמו גם למלחמה אם יצטרך. המדרש במקומות שונים מבקר את יעקב ששולח לו שליחים שהרי דרכי עשיו ויעקב נפרדות "אמר לו הקב"ה: עשיו לדרכו היה מהלך, ואתה משלח אצלו ואומר לו: כה אמר עבדך יעקב!". אולם יעקב עומד על דעתו אולי בכל זאת אצליח להשכין שלום בינינו, ואכן יעקב מלמדנו פרק ביחסים עכורים בין חברים, לעולם אין לותר, ולנסות להשלים אם זה ע"י תפילה או לשלוח לו מתנות כדי לרצות אותו, ורק באפשרות האחרונה להיות מוכן למלחמה, אבל לעולם זאת לא תהיה בראשונה.

מבנה המדרש:

"וישלח יעקב מלאכים"

למה שלח יעקב אצלו שליחים? שמא עשיו יחזור בתשובה.

אמר להם: אמרו לו:

אם לשלום
אתה מתוקן אני כנגדך,
ואם למלחמה - אני כנגדך

יש לי גיבורים... והוא [ה']
עושה להם רצונם. שנאמר
רצון יראיו יעשה ה'

אל תאמר כשיצא מעמך
לקח משהו מהרכוש

שנאמר
"ועתה הייתי לדני מחנות"

אל תאמר: יעקב,
כפי שיצא מבית
אביו הוא עומד.

שנאמר "כי במקלי
עברתי את הירדן"

” וישב יעקב בארץ מגורי אביו , בארץ כנען ..... וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו , ועשה לו כתונת פסים : ..... ויראו אחיו ..... וישנאו אותו , ולא יכלו דברו לשלם : ..... ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם , ויאמר לו הנני : ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך , ואת שלום הצאן והשבני דבר ... (בראשית לג: א - יד)

ר' חמא בר חנינא

אמורא מארץ ישראל בדור השני . בנו של האמורא הגדול ר' חנינא בר חמא . גר בציפורי שבגליל והיה מבקר במרחצאות של חמת גדר . הצטיין באגדה .

ר' תנחומא {בר אבא}

אמורא מארץ ישראל בדור החמישי גדול הדרשנים באגדה . ר תנחומא הוא אחרון הדרשנים בארץ ישראל חיבר ספר דרשות שמו , "מדרש תנחומא" הוא חתם את תקופת המדרש . היה מושך את לבם של ישראל לאביהם שבשמיני והיה מקרבם לתורה ומצוות על ידי דרשותיו .

אדם צריך לשאול בשלום רכושו מדרש רבא ויסב פרסה פד' לות יב'

” ויאמר ישראל אל יוסף : הלא אחיך רועים בשכם... ויאמר לו הנני ”

ר' תנחומא בשם ר' ברכיה:

נהג בו [ביעקב] בכבוד¹, כמוֹרֵא² האב על הבן.

” ויאמר לו הנני ”

אמר ר' חמא בן חנינא :

הדברים הללו היה יעקב נזכר ומעיו מתחתכים: יודע היית, שאחיך שונאים אותך, והיית אומר לי "הנני" ויאמר לו לך נא ראה

את שלום אחיך ואת שלום הצאן”

”את שלום אחיך” - ניחה³, שמא⁴ את שלום הצאן ?

זאת אומרת , שאדם צריך לשאול ב שלום דבר⁵,

שיש לו הניה ממנו⁶.

1 ” נהג בו בכבוד ” - בזה שהשיב לו יוסף ואמר הנני , אף שידע שאחיו שונאים אותו בכל זאת היה זריז למלא דברי אביו בשביל מורא האב על הבן .

2 ” מורא ” - יראה , פחד .

3 ” ניחה ” - נוח , מובן .

4 ” שמא ” - אולי .

5 ” שאדם צריך לשאול בשלום דבר ” מובן שצריך לשאול לשלום אחיו , אך מה צריך לשאול לשלום צאנו , אלא יעקב מלמד אותנו דרך ארץ שיהיה אדם נזהר בשמירת רכושו שלא יהי עני

6 ” הניה ” הנאה מרכושו .

המדרש מתאר לנו את הדו שיח בין יעקב ליוסף , יעקב מבקש מיוסף ללכת ולשאול בשלום אחיו וצאנו ותשובת יוסף לא אחרה לבא "הנני" . יוסף יודע שאחיו שונאים אותו ובכל זאת הוא מוכן ללכת והכל בשביל לראות בשלומם , ששלום להם ולצאנם . ואכן המדרש שואל ללכת ולראות את שלום אחיך מובן , אבל לראות את שלום הצאן !!? כן יעקב מבקש מיוסף לראות מה שלום רכושו ואכן ראינו שיעקב חזר בשביל ששכח פכין {כלים} קטנים , וכל זה למה ? מפני שצדיקים ממונם חביב עליהם מאד ואינם פושטים ידיהם בגזל . ומכאן המדרש מעמידנו שאדם צריך לשאול בשלום דבר ברכושו כשיש לו הנאה מזה . וזאת מידת דרך ארץ שמלמדנו יעקב שאם אדם פוגש את חברו מלבד שהוא שואל על שלומו , הוא צריך גם לשאול על שלום ילדיו ובני ביתו ומה מצב עסקיו , כי בזה בא לידי אהבה וחבה , שחבירו רואה שהוא מתעניין במצבו ומבקש טובתו . ומתוך כך מרבים שלום בעולם .

" ויהי מקץ שְׁנָתַיִם יָמִים , וּפְרַעַה חֶלֶם וְהָנָה עֵמֶד עַל הַיָּאֹר : וְהָנָה מִן הַיָּאֹר עֶלְת שֶׁבַע פְּרוֹת יִפּוֹת מִרְאָה וּבְרִיאוֹת בְּשָׂר , וְתַרְעִינָה בְּאַחוֹ : וְהָנָה שֶׁבַע פְּרוֹת אַחֲרוֹת עֲלוֹת אַחֲרֵיהֶן מִן הַיָּאֹר רַעוֹת מִרְאָה וְדָקוֹת בֶּשֶׂר , וְתַעֲמַדְנָה אֶצֶל הַפְּרוֹת עַל שֵׁפֶת הַיָּאֹר : וְתֹאכְלָנָה הַפְּרוֹת רַעוֹת הַמִּרְאָה וְדָקֹת הַבֶּשֶׂר אֶת שֶׁבַע הַפְּרוֹת יִפֹּת הַמִּרְאָה וְהַבְּרִיאוֹת , וַיִּיקַץ פְּרַעַה : " (בראשית לו': א - ד)

רבי יוחנן

גדול אמוראי
ארץ ישראל
בדור השני.
שמו המלא
רבי יוחנן
בן הנפח
הוא נולד
יתום וגדל
בבית סבו
ר' יוחנן
התמיד בתורה
ובשביל
התורה מכר
אף את נחלתו
שקיבל בירושה
על ר' יוחנן באו
אסונות רבים
כל עשרת בניו
מתו בחייו ,
למרות הכל
התמיד בתורה
ר' יוחנן היה
גדול לא רק
בהלכה אלא
גם גדול באגדה
ותפס מקום בין
הראשונים .
והחשיב מאד
את למוד האגדה
מתוך הספר
והיה אומר:
הלומד אגדה
מתוך הספר
לא במהרה
משכח. רגיל היה
לשאת בידו ספר
אגדה . היו לו
ידיעות בתחום
הרפואה.

שפע מזון בעולם מביא לידי שלום מדרש רבה מקץ פרסה פני חות ד'

" ופרעה חלם " - וכל הבריות אינם חולמים ? בתמיהה. (בשאלה)
אלא חלום של מלך של כל העולם פלו הוא. ¹
....אמר ר' יוחנן ....

" והנה מן היאור עלות שבע פרות יפות מראה ובריאות בשר"
בשעה שהשנים יפות הבריות נעשים אחים אלו לאלו: ³
" ותרעינה באחו. ⁴ "
אהבה ואחוה בעולם ,
וכן הוא אומר:

" ירעה מקניץ ביום ההוא כר נרחב " - [ישעיה ל, כג]
כירי ⁵ כירי מרבה בעולם

וכן הוא אומר :

" ישאון הרים שלום לעם " [תהילים עב, ג]

אמר ר' אחא נשאו הרים משאתם שלום לעם. ⁶

- 1 " של כל העולם " - נוגע לכל העולם לכל עמו.
- 2 " שהשנים יפות " - שנה של פריחה בשדה.
- 3 " אחים אלו לאלו " - כשיש שפע כלכלי יש אחדות בין האנשים.
- 4 " באחו " - דורש המילה אחו מלשון " אחוה" [אהבת אחים , ידידות]
- 5 " כירי " - דורש המילה כר מישעיה מלשון כירי ביונית שפירושה היה שלום , שמח .
- 6 " הרים נשיאתן לשלום לעם " וכי הרים נושאים שלום לעם אלא הרים נותנים פירותיהם והמה עושים השלום [הלימוד כשיש שפע פירות יש שלום בעולם]

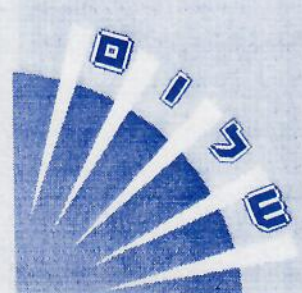
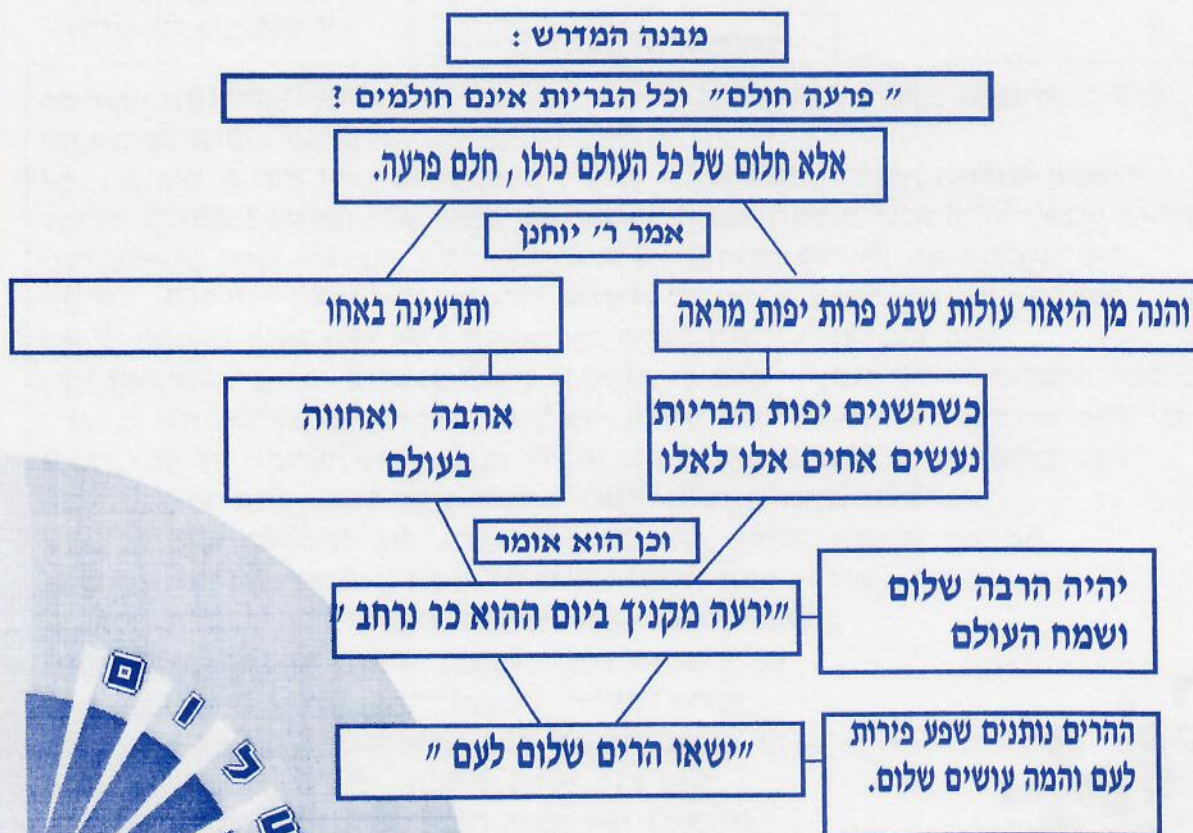
המדרש פותח לנו בשאלה וכי כל האנשים לא חולמים ? מה מיוחד בחלומו של פרעה ? ועל זה עונה המדרש, החלום של פרעה , נוגע לכל העולם, הכיצד !?

ובכן המדרש מנתח את הפסוקים ולומד כך :
 "פרות יפות ..ובריאות" - כשהשנים יפות ויש שפע כלכלי אזי הבריות נעשים אחים אלו לאלו "באחו" - מלשון אהבה ואחוה .

וכדי לחזק את דבריו מביא המדרש פסוקים המתארים כשיש שפע כלכלי ושנים של פריחה הרי יש שלום בעם כי כאשר אין חוסר ולכל העם יש שפע אין ענים ועשירים ויש שוויון הרי השלום הוא כורח המציאות.

הפסוק בתהילים "ישאו הרים שלום לעם" מבהיר כשההרים מלאים שפע יש שלום. אולם לפסוק זה יש משמעות נוספת, ההרים יהיו מקומות שלום ומבטחים, לא מקומות מחבוא ומארב של ליסטים. כמו כן הלשון "ישאו שלום" מיוסד על ציור פיוטי כאילו השלום מונח על ראשי ההרים והדמוי שההרים נושאים קולם בברכת שלום לעם. על דרך "ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רינה".

המשך הפסוק בתהילים "...וגבעות בצדקה" הגבעות ישאו שלום בצדקה, שלום המיוסד על צדקה, שמתוך שהמלך ימשול בארץ במשפט ובצדקה. יהיה שלום בארץ, "צדק ושלום נשקו"

” ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדיך דבר באזני אדני ואל יחר אפך בעבדך , כי כמוך כפרעה: אדני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח: ונאמר אל אדוני יש לנו אב זקן וילד זקנים קטן, ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו, ואביו אהבו (בראשית מ:יח)

דאגתו של יהודה לשלום בבית אבא יעקב

” ויגש אליו יהודה ”

מדרש רבא ויגש לב, ז.

ר' יהושע בן לוי

אמורא מארץ ישראל מפורסם בדור הראשון. מגדולי חכמי האגדה. הצטיין בחסידות מופלגת ואף זכה לגילוי אליהו הנביא. הרבה ממאמריו מקדיש לחיבוב מידות טובות. וגיניו מידות רעות. ועל הכל ערכה של התורה ולימודה. את התפילה החשיב מאוד ושקד על תיקונה והיה אומר "לעולם ישכים אדם לביה"כ, כדי שיזכה וימנה עם עשרת הראשונים". הגדולה במדות לדעתו היא הענווה ודרש "בוא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה" הדגיש את ערכה של לשון נקיה וזהירות בדיבור. האגדה מספרת כי לא טעם ריב"ל טעם מיתה, אלא נכנס חי לגן עדן.

אמר ר' יוחנן: בשעה שתפס יוסף הצדיק את בנימין ואמר להם לאחיו: " האיש , אשר נמצא הגביע בידו, הוא יהיה לי עבד , ואתם עלו ל **שְׁלוֹם** אל אביכם " אמר לו יהודה:

בנימין תתפוס¹ ו **שְׁלוֹם** בבית אבא ?!² מיד כעס יהודה ושאל בקול גדול והלך קולו ארבע מאות פרסה , עד ששמע חושים בן דן וקפץ מארץ כנען ובא אצל יהודה ושאלו שניהם, ובקשה ארץ מצרים להפך³ עליהם,.....שכון שכעס יהודה , נשרו שניהם של כולם . אמר ר' יהושע בן לוי: אף אחיו כיון שראו את יהודה שכעס, אף הם נתמלאו חמה ובעטו בארץ ועשו אותה תלמים תלמים⁴, שנאמר "ליש אבד מבלי סרף" [איוב ד"א] - זה יהודה שמסר עצמו על בנימין . אמר: שמא ימחול לי הקב"ה על אותו עון , שהטעיתי את אבא ואמרתי לו: אני מביאו לך... באותה שעה נתמלא חמה על יוסף . כיון שראה יוסף סימנים של יהודה , שהוא כועס בהם, מיד נזדעזע ונבהל , אמר: אוי לי, שמא יהרגני !.. מה עשה יוסף באותה שעה ? אותו עמוד של אבן , שהיה יושב עליו, בעט בו ועשאו גל של צרורות⁵. מיד תמה⁶ יהודה ואמר : זה גיבור כמותינו! באותה שעה אחז יהודה את חרבו לשלפה מתערה⁷ - ואינה נשלפת .

אמר יהודה : ודאי זה ירא שמים הוא . לכך נאמר "החכמה תעז לחכם מעשרה שליטים , אשר היו בעיר"⁸

- 1 " תתפוס " - תחזיק [תאסור]
- 2 " ושלום בבית אבא " - וכי יהיה שלום בבית יעקב שבנימין חסר.
- 3 " להפך " - להרס .
- 4 " תלמים " - חריצים שהמחרשה עושה באדמה בחרשה אותה.
- 5 " גל של צרורות " - ערימה של אבנים.
- 6 " תמה " - התפלא
- 7 " מתערה " - מנרתיקה.
- 8 " החכמה תעז לחכם " - חכמתו של יוסף שלא רצה להלחם עם אחיו היא זו שהצילתו . על דמותו של ר' יוחנן עיין פרשת מקצן

ראובן היה הבכור אולם הנגיז והשליט בין אחיו היה יהודה. כאשר ראובן ערב לבנימין, סירב יעקב לקבל את ערבותו. אולם לדברי יהודה האזינו הכל בכובד ראש, לא אחיו בלבד אלא גם אביו. כשהכריז יהודה ואמר: "אנכי אערבנו מידי תבקשנו", הסכים יעקב מיד ושלח את בנימין לדרך המסוכנת. יהודה אדם שקול ומתון ידע לפייס לשכנע ולהשרות שלום, אולם בשעת הצורך ידע גם ללחום כאריה טורף. מול יהודה עומדים בנימין ואחיו וכשרואה שבנימין נמצא אצל יוסף במצרים ואומר להם עלו לשלום אל אביכם, יהודה רותח היתכן, את בנימין תחזיק כאן ושלוש בבית אבא, לא יהיה שלום אצל אבא כשבנימין חסר, ויהודה מוכן להלחם ולעשות הכל כדי להביא את בנימין לאביו שהשלום ישרור בביתו. ואכן יהודה מכיר את ב' הדרכים הדרך לשלום והדרך למלחמה. "ויגש אליו יהודה" ...אם למלחמה, אני בא. אם לפיוס אני בא. ורק כאשר נוכח יהודה שהפיוס והשלום לא יועיל, לא נרתע מלהכריז מלחמה לחיים ולמוות על פרעה ועל כל מצרים. ואז מגיעה התמונה הדראמטית, המתארת את הדו קרב המלולי בין יהודה ליוסף, ומעלה את ההתרגשות לשיא המתיחות. האגדה רואה מלחמה בין שני מלכים, מלאי זעם. האגדה מוסיפה "בשעה שהיו יהודה ויוסף מתוכחים זה עם זה, אמרו מלאכי שרת זה לזה: בואו, נרד למטה, ונראה שור וארי [יוסף משול לשור ויהודה לארי] מתנגחים זה עם זה. בנוהג שבעולם, שור מתירא מפני ארי, ועכשיו שור מתנגחים ועומדים".

מבנה המדרש:

"ויגש אליו יהודה"

אמר ר' יוחנן

יוסף החזיק את בנימין ואמר לאחיו עלו לשלום אל אביכם

יהודה ענה: בנימין אצלך ושלוש יהיה בבית אבא!?

בקשה ארץ מצרים להפך.

נשרו שינהם של כולם.

בעטו בארץ מצרים ועשאוה תלמים

בעט בעמוד אבן ועשאו גל צורות.

התפלא יהודה מכוחו של יוסף, ניסה להוציא את חרבנו ולא יצאה, אמר: ודאי זה ירא שמים.

מיד כעס יהודה ושאג בקול רם..

כעסו האחים

כעס יוסף

" ויכל יעקב לצוות את בניו...ויגוע ויאסף אל עמיו :.....
 וישאו אותו בניו ארצה כנען , ויקברו אותו במערת שדה המכפלה, ...
 וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו, ...: ויראו אחי יוסף כי מת אביהם
 ויאמרו לו ישטמנו יוסף , והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו:
 ויצוו אל יוסף לאמר , אביך צוה לפני מותו לאמר : כה תאמרון ליוסף ,
 אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמלוך....: (בראשית נ : א - יז)

**ר' שמעון
 בן גמליאל**

רשב"ג השני
 הנשיא השישי
 מבית הלל
 תקופתו בדור
 הרביע לתנאים .
 במות אביו רבן
 גמליאל דיבנה,
 נבחר למלא
 מקום אבותיו
 בנשיאות.נלחם
 למען האחדות
 ולמנוע מחלוקות
 בישראל.
 רשב"ג היה אדם
 עניו מאד.
 כמאה הלכות
 נמצאות לרשב"ג
 במשנה והרבה
 יותר מזה יש
 בתוספתא
 ובבביתא.
 דרכו בהלכה הוא
 להזהר מהכללות,
 ולדון בכל פרט
 ופרט . רשב"ג
 התחשב עם
 הדרכים והנימוסים
 השוררים בכל
 מקום. ואמר "הכל
 כמנהג המדינה"
 היה אומר על
 שלושה דברים
 העולם עומד
 על הדין
 ועל האמת
 ועל השלום." [פ"א]

מדרש רבא ויחי פרשה ק' חות ה'

שקר מפני דרכי שלום .

" ויצוו אל יוסף לאמר : אביך צוה לפני מותו "
 שנוי¹ : רבן שמעון בן גמליאל אומר :
 גדול ה' שלום ,
 שאף השבטים דברו דברים בדויים²
 בשביל להטיל שלום בין יוסף לשבטים .
 זהו שכתוב : "ויצוו אל יוסף לאמר , אביך צוה .."
 והיכן צוה ? לא מצינו שצוה.³

1 " שנוי " - למדנו. [מקביל לתנו רבנן בתלמוד]
 2 " בדויים " - דברים לא אמיתיים .
 3 " לא מצינו שצוה " - יעקב לא אמר דברים כאלה
 לבניו שיאמרו ליוסף , השבטים המציאו [שקרו]
 וספרו ליוסף שאביהם צוה כן , כל זה כדי שיהיה
 שלום בין יוסף לבין האחים.

עמודי היסוד שעליהם עומד העולם בבנין החברה האנושית .
 קובע רבן שמעון בן גמליאל ,
 "על שלושה דברים העולם עומד:
 על הדין ועל האמת ועל השלום " {מתוך פר"א}
 האגדה נותנת כבוד מיוחד ל"אמת" ור' חנינא אמר :
 " חותמו של הקב"ה הוא אמת " .
 האדם מצווה להיות נאמן ל"אמת " הן בדבורו והן במחשבתו .
 אולם יסוד שני שמלמדנו רשב"ג הוא השלום , שלום בין אדם
 לחבירו הוא אחד מיסודות קיום העולם ,
 אם אין שלום , אין העולם יכול להתקיים .
 אולם לפעמים נפגשים השניים " האמת והשלום " ואז ישנה
 סתירה בין השניים . אם נאמר את האמת נפגע בשלום ,
 ואם לא נאמר את האמת ונדאג לשלום הרי אנו דוברים שקר .
 על איזה לוותר !? מה עדיף : האמת ? השלום ?
 הפתרון אינו קל אולם זקוקים אנו להכרעה בענין .
 המדרש נתן לנו מפתח לפתרון בעיה זו ,
 " חפשנו ולא מצאנו שצווה יעקב דבר זה ,
 אלא בוא וראה כמה גדול כח השלום ....
 שאף השבטים דברו דברי שקר בשביל
 להטיל שלום בין יוסף לשבטים .
 כן אפשר לשנות מהאמת ! בתנאי שהמטרה לשלום אמיתי.

מבנה המדרש

" ויצו אל יוסף לאמר : אביך צווה לפני מותו ... "

מלמדנו רבי שמעון בן גמליאל

גדול השלום

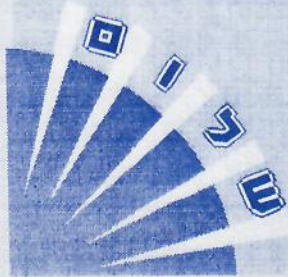
**שאף השבטים דברו דברים בדויים
השבטים שינו מהאמת**

מדוע שקרו ?

"בשביל להטיל שלום בין יוסף לשבטים"

זהו שכתוב " ויצו אל יוסף לאמר , אביך צווה "
 והיכן צווה ? לא מצינו שצווה .

יעקב לא אמר דברים אלו , והשבטים שקרו בשביל שלום.

דף עבודה מדרש

" על שלושה דברים העולם עומד : על הדין ועל האמת ועל השלום "
 [ירושלמי תענית ב]

ביס"ק ממ"ד עמיאל רמב"ם תורני תקשורת אומנותי

דף מספר _____ פרשת שבוע _____

ענה על השאלות הבאות!

מקור המדרש הוא : _____

כותרתו של המדרש : _____

הפסוק שעליו המדרש מלמדנו הוא: _____

1. קרא את המדרש , קריאה דמומה .
2. עקב אחר קריאת המדרש ע"י המורה או התלמיד.
3. ספר את המדרש בלשונך [בע"פ] ?
- 4: שחזר את המדרש במילים שלך ?

הרחבת שאלות לתוכנו של המדרש .

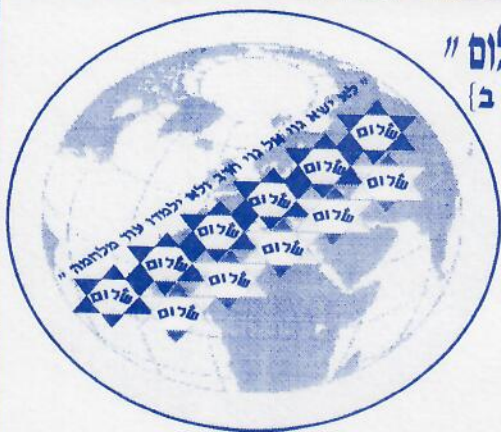
*: מה למדתי מן המדרש . [הסקת מסקנה - מסר]

דמותו של החכם:

למדתי על הדמות הזאת ש...
 _____
 _____
 _____
 _____

המילים הארמיות
 שלמדתי :
 _____
 _____
 _____
 _____

המילים הקשות שלמדתי :
 _____
 _____
 _____
 _____

" על שלושה דברים העולם עומד : על הדין ועל האמת ועל השלום "
 {ירושלמי תענית ב}

ביס"ק ממ"ד עמיאל רמב"ם תורני תקשורת אומנותי
 דף מספר _____ פרשת שבוע _____

ענה על השאלות הבאות!

1: לפניך ספור , כתוב את הכותרת ?
 שער , על מה יספר הספור שזו כותרתו .

2: קרא את הסיפור , קריאה דמומה .

3: עקב אחר קריאת הסיפור ע"י המורה או התלמיד.

4: ספר את הסיפור בלשונך { בעל פה }

5: שחזר את הסיפור במילים שלך ?

6: מה למדתי מן הסיפור . {הסקת מסקנה - מסר }

7: אני מישם את מה שלמדתי ב .....
 _____
 _____
 _____

8: הביטוי האומנתי שיצרתי בעקבות הסיפור , המדרש הוא :

9: המדרש לימד ש.....
 _____
 _____